

Eessõna

Käesoleva käsiraamatu eesmärgiks on anda lugejale algteadmisi õigusemõistmisest tsiviilasjades. Käsiraamatu väljaandmine on tihedalt seotud asjaoluga, et 1. jaanuarist 2006 jõustus tsiviilkohtumenetluse seadustik uues redaktsioonis. Võrreldes varem kehtinud seadustikuga on nimetatud seadustikku sisse viidud olulisi täiendusi ja muudatusi, muutunud on ka paragrahvide numeratsioon. Kuna nimetatud seadustikus on tehtud väga olulisi täiendusi, nimetaks seda seadust uueks tsiviilkohtumenetluse seadustikuks (TsMS). Eriti rõhutaks uusi peatükke seadustikus, näiteks 43. peatükk “Lihtsustatud menetlused”, 49. peatükk “Maksekäsundi kiirmenetlus”, 50. peatükk. “Üleskutsemenetlus”, 55. peatükk “Lähenediskeelu ja muude sarnaste abinõude rakendamine isikuõiguste kaitseks” ning 61. peatükk “Korteriomandi ja kaasomandi asjad”.

Seadustik tervikuna peab silmas tsiviilasjade kiiremat läbivaatamist, nende lahendamist menetlusosalistele väiksema ajakuluga. Kahtlemata, väiksem ajakulu toob endaga kaasa ka vähem rahalisi kulutusi õigusabile.

Seadustikus on rõhutatud kokkuleppe, kompromissi vajadust vaidluste lahendamisel, kusjuures on suurendatud kohtute osatähtsust kompromissi saavutamiseks.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 4 lg 4 sätestab: *kohus peab kogu menetluse ajal tegema kõik endast sõltuva, et asi või selle osa lahendataks kompromissiga või muul viisil poolte kokkuleppel, kui see on kohtu hinnangul mõistlik. Kohus võib selleks muu hulgas esitada pooltele kompromisslepingu projekti või kutsuda pooled isiklikult kohtusse, samuti teha neile ettepaneku vaidluse kohtuväliseks lahendamiseks või lepitaja poole pöördumiseks.*

Siinjuures on asjakohane rõhutada ka menetlusosaliste kohustusi. TsMS paragrahv 200 lg 1 sätestab: *menetlusosaline on kohustatud kasutama oma menetlusõigusi heauskselt.*

Sama paragrahvi lg 2 sätestab: *kohus ei luba menetlusosalisel õigusi kuritarvitada, menetlust venitada ega kohut eksitusse viia. Asja õiget, kiiret ja võimalikult väikeste kuludega menetlemist pahatahtlikult takistavat menetlusosalist võib kohus trahvida.*

Käsiraamatus tuuakse ära kohtusse esitatavate menetlusdokumentide näidised (hagiavaldused, vastuhagid, vastused hagile, taotlused jt.). Juhitakse tähelepanu seadustele, mida on vaja teada hagiavalduste ning teiste menetlusdokumentide koostamisel ja kohtusse esitamisel. Konkreetsete hagiavalduste näidistes tehakse viited materiaalõiguse normidele, see tähendab seadustele, millest tuleb juhinduda konkreetsete nõuete, hagide esitamisel. Samuti näidatakse ära peamised hagiavaldustes esinevad puudused.

Käsiraamatus toodud hagiavalduste ja teiste menetlusdokumentide näidistes on viited seadustele, mis on kehtivad käesoleva käsiraamatu koostamise ajal.

Käesolev käsiraamat ei ole tsiviilkohtumenetluse seadustiku kommenteeritud väljaanne. Eesmärgiks on aidata lugejal mõista seadusesätteid, mis on sõnastatud sageli raskesti mõistetavas juriidilises keeles, millest arusaamiseks on vaja omada juriidilisi eriteadmisi. Seadusesätted sisaldavad sageli kokkusurutult väga mahukat informatsiooni ja spetsiifilisi mõisteid – iga sõna omab tähendust, mida tavalugejal on raske tabada. Ka esineb sätetes mõisteid, mis avatakse alles järgnevas sätetes. Näiteks, TsMS paragrahv 141 räägib hagi tagamise kautsjonist, mida aga tähendab hagi tagamine, selgub alles peale TsMS paragrahvide 377 ja 378 tutvumist. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätete mõistmiseks osutub sageli vajalikuks pöördumine materiaalõiguse normide juurde ning tutvumine vastavate asjaõigusseaduse, võlaõigusseaduse ja teiste seaduste sätetega. Lugejal on raske vajalikke sätteid teistes seadustes üles leida; käesolevas käsiraamatus on vajalikud seosed ära toodud.

Käesolev käsiraamat ei ole mõeldud õpperaamatuks juuratudengitele, kuna ei sisalda õigusteoreetilisi süvaarutlusi, ilma milleta aga ei saa jurist vajalikku erialast ettevalmistust. Samas ei välista autor, et ka õiguseriala tudeng leiab siit endale midagi kasulikku oma teoreetiliste teadmiste kinnistamiseks.

Käsiraamatus selgitatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku kõige olulisemaid sätteid, mida on vaja teada menetlustoimingute tegemisel. Samas aga on vajalik hoida käepärast seadustiku terviktekst, et enne hagi või muu menetlusedokumendi koostamist või menetlustoimingu tegemist juba täpsemini tutvuda vastavate seadusesätetega.

Lisaks eelnimetatule vaadeldakse käsiraamatus ka teisi küsimusi – pankrotimenetluse algatamine, nõuete loovutamine, kahju hüvitamine, võlanõue, lepingutingimuste rikkumisest tulenev nõue, üürilepingu ülesütlemine, üüri tõstmine, avaldus üürikomisjoni ja töövaidluskomisjoni.

Käesolevas käsiraamatus ei ole vaadeldud kassatsioonimenetlusega seotud küsimusi. Riigikohtus saab menetlusosaline teha menetlustoiminguid ning esitada avaldusi ja taotlusi üksnes vandeadvokaadi vahendusel (TsMS paragrahv 677 lg 4).

Käsiraamatus on ära toodud väljavõtted Riigikohtu otsustest ja määrustest tsiviilasjades, milles tehtud kohtulahenditel on põhimõtteline tähendus õiguskindluse tagamiseks ja ühtse kohtupraktika kujundamiseks või õiguse edasiarendamiseks (TsMS paragrahv 679 lg 3 p 3).

Loodan, et käsiraamat on abiks füüsilistele ja juriidilistele isikutele oma õiguste kaitsel ning õigustatud nõuete esitamisel - *qui suo iure utitur, neminem laedit*. *

Lugupidamisega,
advokaat Uido Truija

---

* Kes kasutab oma õigust, ei tee kellelegi ülekohtu (lad).

I. osa. Hagimenetlus tsiviilasjas

Õigusemõistmine tsiviilasjades

Tsiviilasjad on tsiviil- ja tööõigussuhetest ehk eraõigussuhetest tulenevad kohtuasjad, kohtuvaidlused. Tsiviilasju lahendavad maa-kohtud, ringkonnakohtud ja Riigikohus. Tsiviilasja ei vaata kõrgema astme kohus läbi enne, kui selle on läbi vaadanud temast vahetult madalama astme kohus, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Maakohtu otsuse vaatab apellatsioonkaebuse alusel läbi ringkonnakohus ning ringkonnakohtu otsuse saab edasi kaevata Riigikohtusse (kassatsioonkaebus). Tsiviilõigusliku vaidluse võib poolte kokkuleppel anda lahendada vahekohtule, kui seadusest ei tulene teisiti.

Igal isikul on õigus oma eeldatava ja seadusega kaitstud õiguse või huvi kaitseks pöörduda seadusega kindlaksmääratud korras kohtusse. (TsMS paragrahv 3 lg 1). Seadusandlus ei sätesta ammendavalt, milliste nõuetega on isikul õigus kohtusse pöörduda. Toon siiski ära peamised nõuded, mille puhul hagiavaldusega või hagita avaldusega kohtusse pöördatakse:

1. Abieluasjad
  - 1.1. abielu lahutamine;
  - 1.2. abielu kehtetuks tunnistamine;
  - 1.3. abielu olemasolu või puudumise tuvastamine;
  - 1.4. ühisvara jagamine või muu abikaasade varalisest vahekorrast tulenev nõue;
  - 1.5. abikaasa abielusuhetest tulenev muu nõue teise abikaasa vastu.
2. Ülalpidamisasjad
  - 2.1. nõue seadusest tuleneva vanema ülalpidamiskohustuse täitmiseks alaealise lapse suhtes;
  - 2.2. nõue vanematevahelise ülalpidamiskohustuse täitmiseks;
  - 2.3. nõue abikaasadevahelise ülalpidamiskohustuse täitmiseks;

- 2.4. nõue seadusest tuleneva muu ülalpidamiskohustuse täitmiseks.
3. Kinnisasjaga seotud nõuded
  - 3.1. kinnisasjale omandi, piiratud asjaõiguse või muu asjaõigusliku koormatise või selle puudumise tunnustamine või muu kinnisasjaõigusega seotud nõue;
  - 3.2. kinnisasja piiri määramine või kinnisasja jagamine;
  - 3.3. kinnisasja valduse kaitse;
  - 3.4. korteriomandist tulenev asjaõiguslik nõue;
  - 3.5. kinnisasja sundtäitmisega seotud nõue;
  - 3.6. kinnisasja üüri- või rendilepingust või muust kinnisasja kasutamise võlaõiguslikust lepingust või selle kehtivusest tulenev nõue;
  - 3.7. reaalservituuti, reaalkoormist või ostueesõigust puudutav nõue.
4. Võlaõiguslikust lepingust tulenevad nõuded
  - 4.1. tüüptingimuste kasutamise lõpetamise nõue;
  - 4.2. õiguste tunnustamise nõue;
  - 4.3. rikkumise kõrvaldamise ja edasise rikkumise ärahoidmise nõue;
  - 4.4. rikkumiseelse olukorra ennistamise nõue;
  - 4.5. kahju hüvitamise nõue;
  - 4.6. kohustuse täitmisele sundimise nõue;
  - 4.7. alusetult saadu tagastamise nõue.
5. Äriõiguslikest suhetest tulenevad nõuded
  - 5.1. juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise nõue;
  - 5.2. juriidilise isiku organi otsuse tühisuse tuvastamise nõue.
6. Muud varalised ja mittevaralised nõuded
  - 6.1. hagi vara nimekirja esitamiseks ja aruande või kinnituse andmiseks (TsMS paragrahv 364);
  - 6.2. tähtaja määramine ja kahju hüvitamise täiendavad nõuded (TsMS paragrahv 365);

- 6.3. mittevaralise kahju hüvitamise hagi (TsMS paragrahv 366 - surma põhjustamise, kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise või au teotamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise hagi võib nõutava hüvitise summa hagi märkimata jätta ja taotleda õiglast hüvitist kohtu äranägemisel);
- 6.4. viivisenõuded kõrvalnõudena (TsMS paragrahv 367);
- 6.5. tuvastushagi (TsMS paragrahv 368 - hagi õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks, kui hagejal on sellise tuvastamise vastu õiguslik huvi. Õigusliku huvi olemasolu tuleb põhjendada, vajadusel ka tõendada);
- 6.6. tulevase nõude täitmise hagi (TsMS paragrahv 369 - enne nõude sissenõutavaks muutumist saab hagi esitada juhul, kui on alust eeldada, et võlgnik kohustust õigel ajal ei täida; eelduse olemasolu tuleb põhjendada, vajadusel tõendada);
- 6.7. hagi tagamisega tekitatud kahju hüvitamise nõue (TsMS paragrahv 391);
- 6.8. dokumendi väljanõudmise hagi (TsMS paragrahv 282).

7. Hagita asjade avaldused

- 7.1. maksekäsundi kiirmenetluse avaldus;
- 7.2. isiku surnuks tunnistamise avaldus;
- 7.3. isiku surmaaja tuvastamise avaldus;
- 7.4. isiku surnuks tunnistamise tühistamise avaldus;
- 7.5. isiku surmaaja muutmise avaldus;
- 7.6. isikule eestkostja määramise avaldus;
- 7.7. isikule eestkostja muutmise või eestkoste tühistamise avaldus;
- 7.8. isiku kinnisesse asutusse paigutamise avaldus;
- 7.9. äraolija varale hoolduse seadmise avaldus;
- 7.10. lapsendamist käsitlev avaldus;
- 7.11. lapsendamise kehtetuks tunnistamise avaldus;
- 7.12. alaealise teovõime laiendamise avaldus;
- 7.13. alaealise teovõime laiendamise tühistamise avaldus;
- 7.14. lapse põlvnemise tuvastamine;
- 7.15. lapse sünniaktis vanema kande vaidlustamine.
- 7.16. väärtpaberi kehtetuks tunnistamise avaldus;

- 7.17. kinnisasja omaniku õiguste välistamiseks üleskutsemenetluse algatamise avaldus;
- 7.18. laevaomaniku õiguste välistamiseks üleskutsemenetluse algatamise avaldus;
- 7.19. teadmata hüpoteegipidaja õiguste välistamiseks hüpoteegipidaja õiguste välistamise avaldus;
- 7.20. äriregistrisse kande tegemise avaldus;
- 7.21. mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse kande tegemise avaldus;
- 7.22. kinnistusraamatusse kande tegemise avaldus;
- 7.23. laevakinnistusraamatusse kande tegemise avaldus;
- 7.24. kommertspandiregistrisse kande tegemise avaldus;
- 7.25. abieluvararegistrisse kande tegemise avaldus;

Kahtlemata ei ole eeltoodud nimekiri täielik ega lõplik, toodud on peamiste nõuete loetelu, millega kohtusse pöörduetakse.

Hageja võib ühes hagis esitada kostja vastu mitu erinevat nõuet, kui kõik esitatud nõuded alluvad menetlevale kohtule (nõuete paljusus hagis), samuti võib hagis esitada mitu alternatiivset nõuet, samuti mitu nõuet selliselt, et hageja palub rahuldada mõne nõude üksnes juhul, kui esimest nõuet ei rahuldata (TsMS paragrahv 370).

Menetlusosalised ja pooled

Tsiviilkohtumenetluse seadustik sätestab eraldi mõisted:

- 1) menetlusosalised (TsMS paragrahv 198);
- 2) pooled (TsMS paragrahv 205).

Menetlusosalised hagemenetluses on pooled ja kolmas isik. Hagita menetluses on menetlusosalised avaldaja ja muud asjast puudutatud isikud. Seaduses ettenähtud juhul on menetlusosaline ka avalikku huvi kaitsma õigustatud isik või asutus.

Pooled on hageja ja kostja.

Hageja on isik, kes on esitanud kohtusse hagi. Kostja on isik, kelle vastu hagi on esitatud.

Üldiselt ei kasutatata kohtulikes väitlustes füüsiliste või juriidiliste isikute nimesid, vaid järgmisi termineid - kostja, hageja, kolmas isik. Näiteks hageja Peeter Lepik ei peaks ütleva: “Ma ei nõustu Mark Laarpuu jutuga, kuna ta valetab”. Korrektne on: “Hageja ei nõustu kostja vastuväidetega, kuna need on paljasõnalised väited ning ei ole mitte millegagi tõendatud.”

Vastavalt tsiviilkohtmenetluse seadustiku paragrahvile 230 lg 1: *kumbki pool peab hagimenetluses tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema nõuded ja vastuväited, kui seadusest ei tulene teisiti.*

Menetlusosalise õigused

Menetlusosalisel on õigus (TsMS paragrahv 199) tutvuda toimikuga ja saada sellest ära kirju, teada asja arutava kohtu koosseisu, esitada taandusi ja taotlusi, anda kohtule seletusi, esitada põhjendusi kõigi asja arutamisel tõusetunud küsimuste kohta. Tal on õigus esitada tõendeid, vastu vaielda teiste menetlusosaliste taotlustele ja põhjendustele, tal on õigus esitada küsimusi teistele menetlusosalistele, tunnistajatele ja ekspertidele.

Menetlusosalisel on õigus saada kohtulahendi (kohtuotsuse, määruse) tõestatud ära kirju.

Menetlusosalise kohustused

Menetlusosaline on kohustatud (TsMS paragrahv 200) kasutama oma menetlusõigusi heauskselt - ta ei tohi oma õigusi kuritarvitada, menetlust venitada ega kohut eksitusse viia. Asja õiget ja kiiret läbivaatamist pahatahtlikult takistavat menetlusosalist võib kohus trahvida.

Poolte õigused

Lisaks menetlusosaliste õigustele on hagejal õigus muuta hagi alust või eset, suurendada või vähendada oma nõuet või loobuda hagist. Kostjal on õigus hagi õigeks võtta. (TsMS paragrahv 206). Poolel on õigus kohtulahendi (kohtuotsuse või kohtumääruse) peale edasi kaevata.

Poolel on õigus nõuda kohtulahendi sundtäitmist. Pooled võivad asja lõpetada kompromissiga (kokkuleppega), kui kokkulepe ei ole seadusega vastuolus (TsMS paragrahv 430). Kompromiss võib olla kohtuväline, sellisel juhul hageja loobub hagist ning kaotab õiguse uuesti samadel alustel kohtusse pöörduda. Kompromiss võib olla kohtulik, sellisel juhul kohus kinnitab kompromissi määrusega ning kompromiss on täitmiseks kohustuslik. Kui kohtulikku kompromissi ei täideta, kohaldatakse sundtäitmist täitemenetluse seadustikus sätestatud korras.

Kolmandad isikud

Kolmandad isikud (TsMS paragrahvid 212 – 216) jagunevad iseseisva nõudega kolmandateks isikuteks ja iseseisva nõudeta kolmandateks isikuteks.

Kolmas isik, kes esitab iseseisva nõude hageja ja kostja vahelise vaidluse eseme suhtes, võib hagi esitamisega mõlema poole vastu menetlusse astuda kuni sisulise arutamise lõpetamiseni maakohtus. Tal on kõik hageja õigused ja kohustused. Samas aga ei tuleks iseseisva nõudega kolmandat isikut ära segada olukorraga, kus mitu hagejat esitavad ühise hagi. Antud juhul on nõue üks, ühine. Iseseisva nõudega kolmas isik aga esitab vaidluseseme (objekti) suhtes oma nõude, mis erineb hageja nõudest.

Kolmas isik, kes ei esita iseseisvat nõuet menetluseseme suhtes, kuid kellel on õiguslik huvi selle suhtes, et vaidlus lahendataks ühe poole kasuks, võib menetlusse astuda hageja või kostja poolel. Iseseisva nõudeta kolmanda isiku võib TsMS paragrahvis 216 sätestatud alusel ja korras menetlusse kaasata ka poole taotlusel.

Iseseisva nõudeta kolmas isik saab menetlusse astuda ning teda võib menetlusse kaasata menetluse igas staadiumis igas kohtuastmes kuni kohtuotsuse jõustumiseni.

Kolmandal isikul, kes ei esita iseseisvat nõuet, on kõik menetlusosalise õigused ja kohustused, kuid puuduvad need õigused, mida omavad pooled, see tähendab - tal ei ole õigust muuta hagi alust või eset, suurendada või vähendada nõuet, loobuda hagist või hagi õigeks